

Fejkskolan

Säsong 3

Lärrarhandledning

FEJKSKOLAN - LÄRARHANDLEDNING

Innehållsförteckning

Om Fejkskolan	1
Syfte och målgrupper	2
Om den här lärarhandledningen	2
Arbeta med respektive avsnitt.....	3
Uppgifter till serien som helhet	13
Några förslag på hur eleverna kan arbeta med uppgifterna	15
Kopplingar till Lgy11	17
Läs, lyssna och titta vidare	18
Kopieringsunderlag – Venn-diagram	19

Om Fejkskolan

- 8 fristående avsnitt
- 10 minuter långa

Programledaren Anna Charlotta Gunnarson tar tillsammans med sidekicken Agneta Karlsson reda på hur artister, filmstjärnor, konstnärer och fotomodeller tvingats ut i marginalen på grund av ursprung och funktionsnedsättningar. Bland annat får vi veta hur musikindustrin vittvättat skivomslag, hur litteratur, konst och film använt rullstolen som symbol och vilka roller kortväxta personer ofta fått spela inom populärkulturen.

Fejkskolan är en poddserie som vill utmana vårt kritiska tänkande. Vad är sant – och vad är fejk? Vad är åsikter? Vad är fakta? Vad är propaganda? Hur kan man analysera den information man stöter på? Vad kan vi lära oss av vår historia och vår populärkultur? Serien tränar förmågan att förstå, använda och värdera källkritik och historiebbruk genom att granska populärkulturella och historiska källor ur olika perspektiv. Det finns ett tydligt MIK-perspektiv (medie- och informationskunnighet) i serien som bland annat märks genom att programledarna hela tiden berättar hur de har gått till väga för att hitta, granska och värdera information. Denna programserie är en del av UR:s koncept Genomskåda - fem sätt att greppa din omvärld.

Temat för säsong 3 är stereotyper inom historia och populärkultur. Hur får vi syn på den historiska, kulturella diskrimineringen? Hur påverkar den oss i dag och vad kan vi göra åt den? Hur kan vi förstå dess historiska kontext?

Fejkskolan och Fejk

Fejkskolan är en förkortad version av radioserien Fejk. Båda versionerna finns på UR Play.

Det finns fyra säsonger av Fejk och tre säsonger av Fejkskolan. Det finns separata lärarhandledningar till Fejkskolans säsong 1 och 2. Säsong 1 av Fejkskolan kopplar främst till ämnet samhällskunskap, medan säsong 2 har fokus på ämnena historia och samhällskunskap.

Avsnitt i Fejkskolan

1. Afrofobi. Vittvättade skivomslag – The Chantels - soulstjärnorna som försvann
2. Afrofobi. Vittvättad catwalk – Naomi Campbell - modepionjär, men långt ifrån först
3. Yellow face i filmhistorien – När James Bond blev japan
4. Yellow face. Filmstjärnan från Chinatown – Hollywoodpionjären Anna May Wong
5. Rullstolsburna i böcker och film – historiens rullstolsstereotyper
6. Rullstolsburna i bildkonsten – Frida Kahlo och Lady Gaga
7. Kortväxthet i populärkulturen – Snövit och de sju - vad då?
8. 1800-talets kortväxta influencers – General Tom Thumb och Lavinia Warren

Syfte och målgrupper

Fejkskolan riktar sig till lärare inom såväl gymnasiet som folkhögskola och komvux.

Programmen kan användas som en introduktion till ett större arbetsområde eller som enskilda lektionsuppgifter i till exempel historiebruk. Serien är främst producerad för historia och samhällskunskap, men kan även passa andra ämnen, till exempel bild (filmhistoria), information och media (informationssökning och källkritik), sociologi och psykologi.

På sidan 17 finns kopplingar till ämnesplanerna i historia och samhällskunskap.

Om den här lärarhandledningen

Den här handledningen består av:

- Frågor och fördjupningsuppgifter till respektive avsnitt. En del av dessa uppgifter passar till flera olika avsnitt.
- Uppgifter som passar till serien som helhet
- Några metodförslag
- Kopplingar till Lgy11

Uppgifterna fokuserar till stor del på begreppen afrofobi, funkofobi, vittvätt, yellow face, spegling, källmedvetenhet och historiebruk. Syftet med uppgifterna är bland annat att utveckla förståelse för historiska skeenden genom att försöka sätta populärkultur i olika tids- och miljökontexter samt i förlängningen även träna elevers källkritiska tänkande.

Många av uppgifterna går ut på att jämföra olika företeelser. Då kan det vara bra att låta eleverna använda sig av ett Venn-diagram. Detta finns beskrivet på sidan 15 och finns som kopieringsunderlag på sidan 19.

Det finns många uppgifter i lärarhandledningen. En del tar mer tid i anspråk än andra. Tanken är att du som lärare väljer vilka uppgifter du låter dina elever arbeta med.

TÄNK PÅ:

I gruppen finns sannolikt ungdomar som är utsatta för olika former av rasism, diskriminering eller förtryck. Unga kan ha olika ursprung, synliga eller dolda handikapp och så vidare. Tvinga därför ingen att prata och var uppmärksam på om någon verkar tycka att en fråga eller uppgift är jobbig. Låt i möjligaste mån eleverna utgå från exemplen i programmen, så att de inte behöver känna att de ska dela med sig av egna erfarenheter. Men vill någon ändå dela med sig av sina egna erfarenheter är det viktigt att dessa tas emot på ett respektfullt sätt.

Gå runt och lyssna när deltagarna samtalar i grupperna. Försök förmå alla som vill att komma till tals – och poängtera gärna hur viktigt det är att lyssna på varandra. Vad uppmärksam på kränkningar av alla slag, nolltolerans gäller!

Påpeka för eleverna att dessa ämnen och teman är komplexa och svåra. Det är absolut inte säkert att det finns ett enkelt och rätt svar. Uppmana eleverna att ta reda på så mycket som möjligt, istället för att visa.

Det finns inslag i programmen där programledarna använder sig av ironi och skämtar med de företeelser de hittar. Uppmärksamma eleverna på att det är ett berättartekniskt och dramaturgiskt grepp. De företeelser som kan upplevas som förlegade måste alltid tolkas utifrån sin rumsliga och tidsmässiga aspekt. När du arbetar med avsnitten kan fokus med fördel läggas på att eleverna ska ges möjlighet att utveckla förståelse för historiskt perspektivtagande.

Arbeta med respektive avsnitt

1. Afrofobi. Vittvättade skivomslag – The Chantels - soulstjärnorna som försvann

Tid: 1957

Plats: Bronx, New York, USA

Område: popmusik

Om avsnittet

Vad hände egentligen när soulgruppen The Chantels försvann från sitt eget skivomslag? Programledaren Anna Charlotta Gunnarson och sidekicken Agneta Karlsson pratar vittvätt och afrofobi inom populärkulturen. Hur påverkade USA:s raslagar musikscenen på 50- och 60-talet och varför har musikhistorien haft så bråttom att byta ut afroamerikaner mot blekare kopior?

Syfte

Förståelse för hur afrofobi och vittvätt kan ta sig uttryck i populärkultur.

Begrepp som tas upp i avsnittet

afrofobi, apartheid, colorism, rasism, spegling, stereotyper, vittvätt, whitewashing, kolonialism, diskriminering, normer

Frågor till avsnittet

1. Reflektera över historien om The Chantels . Vad reagerade du på? Vilka tankar och känslor väckte berättelsen?
2. Vilka teorier fördes fram i programmet om varför bilderna byttes ut? Vad tänker du om det?
3. I titeln finns ordet afrofobi med. Förklara begreppet och diskutera på vilket sätt The Chantels skivomslag är ett exempel på afrofobi.

Fördjupningsuppgifter

4. Bildgoogla The Chantels olika skivomslag. Beskriv bilderna, gärna utifrån den modell för bildanalys som finns på sidan 5. Du kan även jämföra bilderna och lyfta fram skillnader och likheter.
5. I Sverige har flera debatter blossat upp kring afrofobi och censur i populärkultur. Några exempel är Tintin, Pippi Långstrum och Lilla Hjärtat. Ta reda på mer om bakgrunden till dessa och redogör sedan kort för några av argumenten i debatterna. Hittar du fler exempel på afrofobi i den svenska populärkulturen och det svenska samhället?
6. Arbeta vidare med populärkulturen under 50-talet i relation till samhällsklimatet i USA. Försök att fokusera på rasåtskillnad och på de skilda världar och verkligheter som olika grupper levde i.

2. Afrofobi. Vittvättad catwalk – Naomi Campbell - modepionjär, men långt ifrån först

Tid: 1970- och 80-tal

Plats: London, Storbritannien

Område: mode

Om avsnittet

I detta avsnitt av Fejkskolan bläddrar programledarna i gamla modemagasin och söker bland klipp för att ta reda om det verkligen stämmer att Naomi Campbell var den första svarta supermodellen. Så står det ofta i texter än i dag. Fejkskolan kikar närmare på historiska startpunkter, begreppet colorism samt tar reda på om det kanske bara har funnits plats för en brunhyad modell i taget i den västerländska modeindustrin.

Syfte

Förståelse för hur afrofobi och vittvätt kan ta sig uttryck i populärkultur och mode.

Begrepp som tas upp i avsnittet

afrofobi, apartheid, colorism, rasism, spegling, stereotyper, vittvätt, whitewashing, kolonialism, normer, diskriminering

Frågor till avsnittet

1. Reflektera över historien om Naomi Campbell . Vad reagerade du på? Vilka tankar och känslor väckte programmet?
2. Vad är vittvätt? Beskriv det med egna ord samt ge några exempel på det. Fundera tillsammans på ursprunget till vittvätt och hur det kan hänga ihop med historiebruk. Några begrepp att använda är kolonialism, slaveri, och rasism.
3. Vad är spegling? Ta reda på vad ordet betyder och diskutera sedan om vittvätt hänger ihop med spegling – och i så fall hur.
4. Vad menas med uttrycket ”*det är segrarna som skriver historien*”? Och vad har det med spegling att göra? Diskutera.

Fördjupningsuppgifter

5. Arbeta vidare med modevärlden under 70- och 80-talen och försök koppla ihop det med det dåvarande samhällsklimatet i Storbritannien.
6. Arbeta med det ekonomiska perspektivet av utvecklingen av musik och mode mot en industri. När det finns en växande medelklass uppstår en ökad efterfrågan och därmed sker en kommersialiseringen. Framväxten av en svart medelklass i USA som blir köpstark påverkade modemarknaden. Hur? Vad säger de i avsnittet om detta? Vad kan du hitta mer i olika källor?

3. Yellow face i filmhistorien – När James Bond blev japan

Tid: 1967
Plats: Storbritannien
Område: film

Om avsnittet

Genom att leta på filmforum och i tidningsarkiv söker programledarna i Hollywoods historia och tittar närmare på begreppet yellow face. Hur kommer det sig att publiken i slutet av 60-talet accepterade James Bonds usla maskering till japan i filmen ”Man lever bara två gånger”? Vad finns det för koppling till asiatisk vittvätt inom den amerikanska filmhistorien och varför blir yellow face-sminkningarna kvar så länge i filmvärlden; finns de kanske rentav kvar idag?

Syfte

Förståelse för hur stereotyper och rasism kan ta leda till uttryck som yellow face i film.

Begrepp som tas upp i avsnittet

rasism, spegling, stereotyper, yellow face, kolonialism, diskriminering, normer

Frågor till avsnittet

1. Reflektera över historien om när Sean Connery maskeras till japan. Vad reagerade de på? Vilka tankar och känslor väckte programmet?
2. Förklara vad yellow face är och ge några exempel på det. Varför användes det? Vad var orsakerna till det?
3. Ta reda på vad blackface är och jämför med yellow face. Är det jämförbara företeelser? Varför/varför inte?
4. Vad är produktionskoden? Vad berättar de om denna i programmet? Återge vad den var, samt ge några exempel på vilka konsekvenser den fick. Ta reda på mer om lagstiftad diskriminering om du hinner.
5. Vilka uppfattningar finns om den bild av japaner som Mickey Rooney förmedlar i filmklassikern Breakfast at Tiffany's?”. Vad säger de i programmet?
6. Varför finns stereotyper? Resonera kring det och om varför humor ibland bygger på stereotyper.

Fördjupningsuppgifter

7. Undersök varför Rooney's gestaltning (eller gestaltningen i Bondfilmen i avsnitt 3) ser ut som den gör. Förslag på frågor att fundera kring:
 - Hur kommer det sig att det var ok att visa japaner på det viset? Vilka svar ges i programmet?
 - Vilken bild av Japan var rådande efter andra världskriget? Varför var det så?
 - Hur ser bilden av Japan ut idag i västerländsk film?

8. Yellow face har även förekommit i Sverige och då skapat debatt. Bland annat finns det exempel från godispåsar och barnböcker som använt sig av detta. Sök efter svenska exempel på yellow face och försök sedan kort återge hur debatten har förts kring detta.
9. Analysera yellow face utifrån ett postkolonialt perspektiv. Alltså, hur hänger vår koloniala historia ihop med ett uttryck som yellow face? Resonera tillsammans.
10. Arbeta vidare med filmvärlden under 60- talet i Storbritannien. Vilka normer och kulturella uttryck var vanliga? Vad berodde det på?

4. Yellow face. Filmstjärnan från Chinatown – Hollywoodpionjären Anna May Wong

Tid: 1900 - 1960

Plats: Kalifornien, USA

Område: film

Om avsnittet

Programledarna fortsätter att titta närmare på begreppet yellow face och stereotyper.

Vi får höra historien om stjärnan Anna May Wong, en av de skådespelare med östasiatisk bakgrund som drabbades hårdast av Hollywoods kulturella vittvätt. Hur kommer det sig att hon, trots sin stora begåvning och sitt enorma driv, uteslutande erbjöds endimensionella och stereotypa biroller?

Vi får reda på mekanismerna bakom filmfabrikens systematiska rasism och hur Anna May Wong trots sina motgångar blev en pionjär i Hollywood.

Syfte

Förståelse för hur strukturell rasism kan ta leda till kulturell vittvätt.

Begrepp som tas upp i avsnittet

rasism, spegling, stereotyper, yellow face, kolonialism, normer

Frågor till avsnittet

1. Reflektera över Anna May Wong och hennes liv och öde. Vad reagerade du på? Vilka tankar och känslor väckte programmet?
2. I avsnittet berättar Anna Charlotta och Agneta om Chinese Exclusion Act. Förklara det med egna ord och diskutera sedan om det kan finnas några samband mellan Chinese Exclusion Act och yellow face – och i så fall vilka. (Om du även lyssnat på avsnitt 1 och 2 kan du dessutom försöka se samband mellan CEA, yellow face och vittvätt.)
3. Ta reda på mer om vad ett normkritiskt perspektiv är. Diskutera sedan hur det hänger ihop med svårigheterna med att både få syn på och ifrågasätta stereotyper.

Fördjupningsuppgifter

4. Lyssna på avsnitt 6 i Fejkskolans säsong 2 som handlar om skådespelaren Merle Oberon som dolde sitt indiska ursprung hela sitt liv för att få roller. Jämföra Merle Oberon och Anna May

Wong och illustrera sedan detta möte i någon form. Beroende på hur mycket tid ni har kan ni i gruppen antingen skriva en dialog, spela in ett tänkt möte eller arbeta med improvisationsteater/rollspel. Frågor att låta det fiktiva samtalet kretsa kring kan vara:

- Hur såg deras liv och livsval ut?
- Vilka konsekvenser fick dessa livsval?
- När och var levde och verkade de? Kan detta ha påverkat deras olika vägval?
- Vilka drivkrafter i samhället kan ha påverkat deras olika handlande?

Reflektera även över om Merle Oberons skulle kunnat vara öppen med sin bakgrund om hon hade levt idag. Och om Anna May Wong hade haft det lättare att lyckas med att få mer mångbottnade roller idag. Fundera sedan vidare över vilka som får spela olika roller i filmer som görs idag. Vem spelar skurk, hjälte, komisk figur osv?

5. Arbeta med historiebruk. Hur asiater antingen har porträtterats på film eller hur europeiska skådespelare fått spela asiater – på vilket sätt är det exempel på historiebruk? Diskutera tillsammans.
6. Fundera kring påståendet att *det här avsnittet av Fejkskolan i sig är ett exempel på historiebruk*. Hur lyfts filmer fram som goda respektive dåliga exempel i avsnittet? Utifrån vilka referensramar är exemplen dåliga eller goda? Vilket budskap för Anna Charlotta och Agneta fram?

5. Rullstolsburna i böcker och film – historiens rullstolssterotyper

Tid: 1900-tal
Plats: Hollywood, USA
Område: film

Om avsnittet

Programledarna tar en check på historiens rullstols-stereotyper i film och litteratur. Från typiska åka-utgenom-fönster-scener i komedier till skräckskildringar fram till idag. Fram träder ett mönster – rullstolsburna är sällan med av en slump. Fejkskolan berättar även om ordens betydelse och ger förklaringar kring begreppen funktionsnedsättning, funkofobi och spegling.

Syfte

Förståelse för hur funkofobi kan leda till att stereotyper skapas.

Begrepp som tas upp i avsnittet

funkofobi, rullstolsanvändare, rullstolsburen, spegling, stereotyper, diskriminering, normer

Frågor till avsnittet

1. Reflektera över de exempel på rullstols-stereotyper som tas fram i avsnittet. Vad reagerade du på? Vilka tankar och känslor väckte programmet?

2. Skriva ner förklaringarna som ges till orden funktionsnedsättning, funkofobi och spegling. Vilka är bakgrunden till begreppen? Alltså när myntades de? Varför och av vem?
3. Varför använder programledarna ordet funktionsnedsättning och inte funktionsvariation? Hur förklarar de det i avsnittet?
4. Hur kan funkofobi och spegling hänga ihop? Ge exempel utifrån innehållet i avsnittet.

Fördjupningsuppgifter

5. Det finns flera komiker med funktionsnedsättningar som försöker motverka funkofobi genom att belysa fördomar och stereotyper. Några exempel är ståuppkomikerna Jesper Odelberg, Liz Carr och Zaint Meisoy. Titta på olika klipp från deras framträdanden och från intervjuer. Vilka lärdomar drar du? När får vi/bör vi skratta? Hur ska vi reagera och agera? Vad är det som avgör det?
6. Arbeta vidare med representation av olika grupper i filmvärlden i Hollywood under 1900-talet och försök koppla ihop det med det dåvarande samhällsklimatet i USA.
7. Undersök funkisrörelsen i Sverige, dess framväxt och vilka frågor som har varit viktiga för den – och som är viktiga idag.

6. Rullstolsburna i bildkonsten – Frida Kahlo och Lady Gaga

Tid: 1907-1945

Plats: Mexico City, Mexico

Område: konst

Om avsnittet

I detta avsnitt vänder Fejkskolan blicken mot bildkonsten. Programledarna kikar på rullstolen ur ett historiskt perspektiv för att sedan tittar närmare på en av världens mest kända rullstolsanvändare - mexikanska konstnären Frida Kahlo. Hur syns rullstolen i historien kring henne, på merchandise, arkivfoton och i kostymfilmer? Är det viktigt att lyfta fram att hon periodvis satt i rullstol eller spelar den ingen roll för hennes konstnärliga gärning? Dessutom, världens kanske mest omtalade och ifrågasatta rullstol – popikonen Lady Gagas.

Syfte

Förståelse för hur rullstolens status har varierat och vad det har berott på.

Begrepp som tas upp i avsnittet

funkofobi, rullstolsanvändare, rullstolsburen, spegling, stereotyper, diskriminering, normer

Frågor

1. Reflektera över Frida Kahlos liv och konstnärsskap. Vad reagerade du på? Vilka tankar och känslor väckte programmet?
2. Diskutera varför Frida Kahlos rullstol inte finns med på så många bilder eller inte alls på hennes merchandise. Vem avgör vad som ska avbildas och i vilket syfte?

3. I avsnittet beskrivs rullstolen som ett lyxattribut för rika under 1800-talet. Bildgoogla efter bilder som visar välbeställda människor i rullstol och diskutera sedan hur det kan komma sig att rullstolen har haft så hög status under vissa perioder i historien.

Fördjupningsuppgifter

4. Ta reda på mer om begreppet kulturell appropriering. Kan du hitta olika exempel på detta, gärna från olika tider i historien? Sammanställa detta i text eller som ett collage. Kan du se något mönster? Vad? Hur skiftar dessa uttryck och vad kan det bero på? Diskutera sedan i mindre grupper om Lady Gagas rullstol var ett exempel på appropriering eller inte.

7. Kortväxthet i populärkulturen – Snövit och de sju - vad då?

Tid: 1937
Plats: Hollywood, USA
Område: film

Om avsnittet

Fejkskolans programledare frågar sig hur passande det är att prata om Snövit och de sju dvärgarna. Eftersom myndigheter och funkisgrupper i dag använder ordet kortväxt borde kanske titeln på sagan uppdateras. Men hur politiskt korrekt behöver man egentligen vara? Anna Charlotta och Agneta söker svar på när och varför dvärgarna dyker upp i den välkända folksagan och hur deras karaktärer utvecklas genom århundradena. Var går gränsen mellan sagofigurer och människor? Var Walt Disney rentav nyskapande?

Syfte

Förståelse för hur ord kan användas för att diskriminera.

Begrepp som tas upp i avsnittet

funkofobi, kortväxt, kortvuxen, spegling, stereotyper, diskriminering, normer

Frågor till avsnittet

1. Reflektera över vad som sägs om filmen Snövit. Vad reagerade du på? Vilka tankar och känslor väckte programmet?
2. Här ges flera exempel på hur kortväxta har porträtterats på film genom tiderna. Sammanfatta detta.
3. I avsnittet funderar Anna Charlotta och Agneta över om Disneys film kanske i själva verket var framsynt och progressiv för sin tid. Vad menar de med det? Återge argumenten i avsnittet bakom detta och reflektera sedan över det. Ett perspektiv att fundera på kan vara anakronistiska tolkningar, alltså att vi tolkar saker utifrån vår egen kontext utan att ta hänsyn till att dess betydelse kan ha förändrats och fyllts med nya betydelser genom åren.
4. Några exempel på rasistiskt stereotypa ordval och bilder återfinns i Astrid Lindgrens Pippi Långstrump, Stina Wirséns Lilla Hjärtat och seriealbumen om Tintin. Ta reda på mer hur den

svenska debatten om dem gått. Vilka argument lyfts för och emot att ta bort orden och bilderna ur dessa populära verk?

Fördjupningsfrågor

5. Ta reda på mer om sagans och mytens dvärgar. Vad var det? Ge exempel på i vilka sammanhang de förekommer och vilken roll de brukar ha. Hur brukar de beskrivas? Diskutera sedan varför man gav kortväxta det öknamnet. (Om du hinner kan du även arbeta vidare och ta reda på mer om häxor och om varför det namnet gavs till flickor och unga kvinnor på 1600-talet.)
6. Arbeta vidare med representation av olika grupper i filmvärlden i Hollywood under 1900-talet och försök koppla ihop det med det dåvarande samhällsklimatet i USA.

8. 1800-talets kortväxta influencers – General Tom Thumb och Lavinia Warren

Tid: 1838 - 1919

Plats: Connecticut och Massachusetts, USA

Område: scenkonst

Om avsnittet

Fejkskolan tittar närmare på två av 1800-talets mäktigaste influencers - General Tom Thumb och Lavinia Warren. Ett kortväxt powerpar som tog världen med storm, sippade drinkar med kändiseliten, fick en specialdesignad guldvagn av brittiska drottningen och välkomnades till USA:s president för en personlig mottagning när de gifte sig. Men trots rikedom och hyllningar var deras liv också präglade av fejk, fusk och fördomar. Vad berättar deras otroliga historia för oss om nutida stereotyper? Har denna superduo några motsvarigheter i dag?

Syfte

Förståelse för hur mediebilder och stereotyper skapas.

Begrepp som tas upp i avsnittet

funkofobi, kortväxt, kortvuxen, influencers, spegling, stereotyper, normer

Frågor till avsnittet

1. Reflektera över General Tom Thumb och Lavinia Warren. Vad reagerade du på? Vilka tankar och känslor väckte programmet?
2. Jämför Tom Thumb och Lavinia Warren med några av dagens influencers. Vilka likheter mellan dem finns? Finns det skillnader i hur mycket de kan påverka sina liv? Vad gjorde Tom och Lavinia till influencers då? Vilka kriterier finns idag?
3. Diskutera om det finns företeelser idag som kan påminna om freakshows. Vad? Och varför finns det i så fall en efterfrågan på sådant?

Arbeta vidare

4. Ämnesövergripande uppgift för svenska och historia
Sök efter bilder och mer information om Tom Thumb och Lavinia Warren. Sök efter primärkällor i

möjligaste mån. Vad finns? Utgå ifrån de källor som nämns i programmet. Skriv sedan några påhittade utdrag ur Toms respektive Lavinias dagböcker. Hur såg de själva på sina liv, sin relation och "sitt barn"? Var de lyckliga?

5. Arbeta vidare med scenkonsten på 1800-talet försök koppla ihop det med det dåvarande samhällsklimatet i USA.

Uppgifter till serien som helhet

Diskutera

- A. Hur kommer det sig att vi har gjort och fortfarande gör skillnad på människor i Sverige, trots att vi har diskrimineringslagar som förbjuder detta. På vilket sätt påverkas vi alla av diskriminerande och rasistiska strukturer i samhället, och varför är det så svårt att få syn på dem? (Begreppen majoritetssamhälle, minoriteter och normkritiskt perspektiv kan användas här.)
- B. Varför skapas stereotyper och hur kommer det sig att de så ofta lever kvar länge? Vilka sociala, psykologiska, historiska, ekonomiska och samhällsliga mekanismer kan det finnas bakom det? Vilka konsekvenser kan detta få?
- C. Finns det exempel på när spegling eller representation saknas, eller är gjord på ett sämre sätt, för olika grupper i Sverige? Det kan handla om till exempel människor med olika funktionsvariationer, ursprung, kultur eller klass.

Ta reda på mer

A. Rasismens historia i Sverige

Ta reda på mer om Sveriges slavhandel och svensk kolonialism.

Ta även reda på mer om strukturell diskriminering och rasism i Sverige under 1900-talet.

Redovisa för varandra i tvärgrupper.

B. Raslagar

I avsnitt 1 och 4 tas olika former av raslagar upp – apartheid och Chinese Exclusion Act. Ta reda på mer om dessa.

- Vilka likheter finns det mellan dem?
- Vilka skillnader finns det mellan dem?
- Vad kan dessa likheter och skillnader bero på?

(Tidskrävande övning)

Analysera

A. Ordval

1. Reflektera över vilka ord som Anna Charlotta och Agneta väljer att använda i Fejkskolan för de olika grupperingar av personer som görs, till exempel hudfärg, ursprung eller funktionshinder. Varför väljer de just de orden? Hur berättar de om vilka överväganden som de gjort i programmen? Gör en ordlista med den motivering som anförs i programmen.
Arbeta vidare med orden och slå upp dem i olika uppslagsverk – gärna från olika tider, tex från 1890-talet, 1940-talet och idag. Vilka olika definitioner har ett ord på olika ställen

och i olika perioder? Har ordet ersatts med något annat? Jämför förklaringarna. Skiljer de sig åt? På vilket sätt?

SAOL, Svenska Akademiens Ordlista skriver vid gammaldags och förlegade ord förslag som är bättre att använda. "Använd hellre det här ordet" står det till exempel när ett ord känns rasistiskt eller nedsättande.

2. Flera av personerna i programserien kallas för aktivister och pionjärer. Vad är en aktivist? Vad är en pionjär? Vem eller vilka avgöra hur beteckningen aktivist eller pionjär används? Jämför Naomi Campbell, Imam (avsnitt 2) och Anna May Wong (avsnitt 4) med varandra. Vad gjorde de och vad kämpade de för? Vilka likheter och skillnader finns det mellan dem vad gäller vilka risker de tog och vilka konsekvenser det fick? Här är det bra om du får med ett historiebruksperspektiv – ordval påverkar bilden av vilka personerna var.

B. Spegling och representation

Lyssna på olika avsnitt i serien och göra sedan (skriva eller spela in) ett reportage om speglingen av antingen människor med afrikansk eller asiatisk härkomst eller av rullstolsburna personer alternativt kortväxta. Jämför hur representerade har dessa grupper varit i västerländsk media över tid, samt på vilket sätt de har porträtterats. Läs varandras reportage i tvärgrupper och reflektera över skillnader och likheter.

C. Mediebilder

Skapa radioprogram där ni låtsas att ni intervjuar någon av följande personer: Frida Kahlo (avsnitt 6), Grace Jones (avsnitt 2), Anna May Wong (avsnitt 4) eller Tom Thumb och Lavinia Warren (avsnitt 8). Utgå från följande gemensamma frågor:

- Hur mycket kunde personerna själva påverka bilden av sig själva i media?
- Är de nöjda över sin mediebild? Om inte, hur skulle de vilja förändra den?
- Vad påverkade mediebilderna om dem?

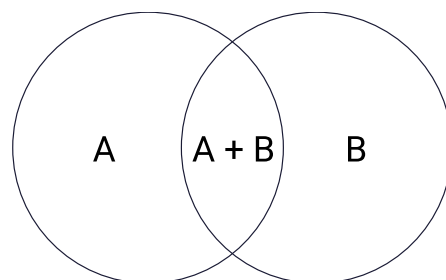
Arbeta i mindre grupper och lyssna sedan på varandras radioprogram. Liknade uttalandena varandra?

D. Källmedvetenhet

Lyssna på alla avsnitt och försök sedan skriva ner så många exempel som möjligt på hur Fejk-redaktionen har gått tillväga för att göra sin research. Vilka källor har de använt – och vilka verkar de välja bort? Vilka knep delar de med sig av? Sammanfatta detta i en text. Alternativt, försök att rekonstruera ett program utifrån de källor som anges i avsnittet.

Några förslag på hur eleverna kan arbeta med uppgifterna

- Eleverna kan gärna arbeta muntligt två och två eller i mindre grupper med uppgifterna. Vissa analysfrågor passar utmärkt som skriftliga uppgifter, men går förstås även att göra som muntliga grupp- eller paruppgifter. På flera ställen föreslås att eleverna lyssnar på olika program för att på så sätt sedan kunna jämföra något utifrån olika exempel. Då kan det vara en god idé att låta alla sitta i tvärgrupper efter lyssning samt till sist sammanfatta i helklass.
- Låt gärna de elever som vill lyssna i egna lurar som ett alternativ till att lyssna med högtalare i gruppen – även om ni lyssnar samtidigt på samma avsnitt. Det kan hjälpa till att öka koncentrationen för vissa elever.
- Dessa avsnitt passar extra bra för distansundervisning eller att ge i hemuppgift eftersom det fungerar fint att lyssna på dem hemma i lugn och ro. Uppgifterna går också bra att arbeta med enskilt.
- Vid diskussioner i klassrummet kan dessa tips underlätta för att få fler elever att våga och vilja prata:
 - **EPA-modellen**, det vill säga först tänka **E**nskilt, sedan prata ihop sig i **P**ar och till sist prata **A**lla i gruppen.
 - **Fyra hörn**, där olika hörn i rummet motsvarar olika åsikter där eleverna kan ställa sig.
 - **Linjen** - ett alternativ till den är att eleverna ställer sig längs en tänkt linje som kan gå från till exempel "helt emot" till "absolut för" ett visst påstående. Den fungerar fint om en glidande skala passar bättre än absoluta alternativ.
- **Exit tickets** är ett sätt att avsluta lektionen eller momentet där eleverna enskilt skriver ner några tankar om vad de lärt sig, kommit att tänka på och känt under lektionen. Detta kan göras anonymt och du som lärare kan knyta an till dessa exit tickets vid nästa lektionstillfälle för att vidareutveckla och fördjupa temat utifrån elevernas tankar. Det går förstås även att göra muntligt i helgrupp.
- **Venn-diagram** är bra för att synliggöra likheter och skillnader mellan olika folkgrupper, minoriteter eller förutsättningar. Där A och B överlappar varandra skriver eleverna in likheter mellan dessa. Skillnaderna skrivs in i de delarna av cirkelarna som inte överlappar varandra. Detta går att göra med tre eller fler cirklar också. Det finns ett Venn-diagram som kopieringsunderlag längst bak i den här lärarhandledningen.

- Låt gärna eleverna göra enkla bildanalyser till några av bilderna de möter. Då kan de förslagsvis använda sig av följande modell.

En enkel bildanalys

1. Denotation

Beskriv bilden helt objektivt och neutralt, så detaljerat ni kan.

2. Konnotation

Hur kan bilden tolkas? Vilka färger, ljus och vinklar används? Vilken känsla ger de bilden?

3. Bildens syfte

Vem är avsändare? Vad är bildens budskap? Vem är mottagare? Är bilden sann? Varför/varför inte?

Kopplingar till Gy11

Kapitel 1, Skolans värdegrund och uppgifter, Förståelse och medmänsklighet:

Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling ska aktivt motverkas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.

Kopplingar till ämnesplaner

Historia 1b

- Historiskt källmaterial som speglar människors roll i politiska konflikter, kulturella förändringar eller kvinnors och mäns försök att förändra sin egen eller andras situation.
- Olika perspektiv utifrån till exempel social bakgrund, etnicitet, generation, kön och sexualitet.
- Kritisk granskning, tolkning och användning av olika slags källmaterial, i digital och annan form, utifrån källkritiska kriterier och metoder.
- Hur individer och grupper använt historia i vardagsliv, samhällsliv och politik. Betydelsen av historia i formandet av identiteter, till exempel olika föreställningar om gemensamma kulturarv, och som medel för påverkan i aktuella konflikter.

Historia 2a

- Tematiska fördjupningar när det gäller historiska frågeställningar av betydelse för individer, grupper och samhällen, till exempel lokalhistoria, global migration och kulturmöten, olika historiska världsbilder, synen på jämställdhet och människors värde, moderna mediers framväxt samt resursutnyttjande och människors förhållande till naturen.

Samhällskunskap 1a1 och 1b

- De mänskliga rättigheterna; vilka de är, hur de förhåller sig till stat och individ och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter.
- Grupper och individers identitet, relationer och sociala livsvillkor med utgångspunkt i att människor grupperas utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap.
- Källkritik. Metoder för att söka, kritiskt granska, värdera och bearbeta information från källor i digital och annan form.

Samhällskunskap 2

- Det nutida samhällets politiska utveckling utifrån historiska ideologiska villkor, till exempel mänskliga rättigheter, nationalism, kolonialism och jämställdhet, i relation till maktfördelning och ekonomiska villkor. Frågor om aktörens handlingsfrihet kontra strukturella villkor.
- Källkritisk granskning, tolkning och värdering av information från olika källor och medier i digital och annan form i arbetet med komplexa samhällsfrågor. Källhänvisning enligt vanliga system.

Läs, lyssna och titta vidare

Filmer, tv och radio

- Nationen, tv, UR
- Tänk till melanin, tv, UR
- Rasismens historia, tv och radio, UR
- PK-mannen, tv, UR
- Samernas tid, tv, UR
- Min samiska historia, tv, UR
- Fejk, säsong 1–4, radio, UR
- Fejkskolan, säsong 1–2, radio, UR
- Romernas historia 1900-tal, tv, UR
- Aarons nya land, tv, UR
- Kunskapsverket – historia, radio, UR
- Raskortet (SVT/2014)
- Sameblod (2016)
- Taikon (2015)
- Rasismens historia, BBC
- TED talk - Faran med bara en enda berättelse/Chimamanda Ngozi Adichie (TED.com/2019)

Litteratur

- Agera utan att diskriminera (en handbok)
- Prata Rasism, ett magasin från Forum för levande historia
- Det blågula glashuset – en rapport om strukturell diskriminering i Sverige
- Afrofobirapport, en kunskapsöversikt över afrosvenskarnas situation i dagens Sverige
- Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer i 1900-talets Sverige
- Islamofobiska fördomar och hatbrott: en kunskapsöversikt, Klas Borell
- Plantation memories - episodes of everyday racism, Grada Kilomba (2008)
- Black like me, John Howard Griffin (1961)
- Stängda dörrar, EXPO

Lärohandledningen är skriven av UR:s pedagoger. Ett stort tack till Hans Ytterberg på Södra Latins gymnasium samt till Meral Onmaz på Röda Korsets Folkhögskola för värdefulla synpunkter, kloka förslag och tillägg.

Upphovsrätten till innehållet i den här lärohandledningen tillkommer UR, om inte något annat särskilt anges. Lärohandledningen får fritt kopieras, distribueras digitalt och visas i undervisningssammanhang. När lärohandledningen eller delar av innehållet används på olika sätt ska den ideella upphovsrätten iaktas. Det här betyder att du som lärare i din undervisning bland annat får kopiera upp så många kopior du behöver av hela eller delar av lärohandledningen och dela ut till elever, tillhandahålla den digitalt till eleverna i en elevportal eller liknande, eller visa i en Powerpointpresentation. Viktigt att tänka på när du använder lärohandledningen, på olika sätt, är att det alltid ska gå att se vem eller vilka som har upphovsrätten. Om lärohandledningen kopieras upp i sin helhet så framgår det redan, men om det är så att du väljer att bara använda någon del behöver du skriva i anslutning till det du använder vem eller vilka det är (UR och/eller annat namn, som framgår i lärohandledningen).

Venn-diagram

